

WINTERSWIJK!

Vindplaats ontdekt van fossielen

WINTERSWIJK (ANP) — Bij opgravingen even buiten de bebouwde kom van Winterswijk zijn in het weekeinde zeldzame geologische vondsten gedaan. Er werden grote hoeveelheden schelpen en fossielen gevonden en delen van walvissen en haaien.

De opgraving werd georganiseerd door het Rijksmuseum voor Geologie en Mineralogie in Leiden. De vondsten werden gedaan op een diepte van zeven meter en zijn ongeveer 25 miljoen jaar oud. Dit is dinsdag pas bekendgemaakt om te voorkomen dat nieuwsgierigen voorwerpen zouden meenemen.

De W.T.K.G. was dus weer eens op pad. En dat bleef niet onopgemerkt! Natuurlijk was het werk weer van zo'n hoog nivo, dat het zelfs voor een ANP-journalist niet te volgen was.

Enfin, menig zolder is nu weer verrijkt met tientallen kilo's 'zeldzame' geologische vondsten van een vindplaats die al in 1974 was ontdekt (dat heeft het RGM mooi lang geheim kunnen houden).

Maar laten we eerst even teruggaan naar de aankondiging van dit spektakulaire gebeuren.

Eind augustus kregen alle W.T.K.G.-leden een groen schrijven in de bus waarin het bestuur met groot genoegen meldde dat de leden mochten deelnemen aan: een gegraven ontsluiting in de Laag van Miste te Winterswijk. De aktie zou plaatsvinden op 2 en 3 oktober 1982 (in plaats van de op de jaarplanning genoemde datum van 26 en 27 september).

In wat minder opgewekte bewoordingen werden de leden er vervolgens op gewezen dat het bestuur onverbiddelijke plannen had voor wat betreft het aantal deelnemers, dat belangstellenden daarom maar het best zo snel mogelijk vijftig (of nog meer) guldens moesten overmaken en dat iedereen er maar mee akkoord moest gaan dat er achteraf wellicht nog zou moeten worden bijbetaald. En vervolgens was het natuurlijk niet de bedoeling, zo bleek tussen de regels door, dat de eenvoudige W.T.K.G.-er met de mooie stukken naar huis zou gaan.

Een en ander leidde tot verhitte telefoontje her en der in den lande. Maar de schelpen, tanden en otolieten lonkten zeer en verdrongen de grieven naar de achtergrond.

Na overmaking van de vijftig piek kregen de aspirant deelnemers informatie over het kampterrein en suggesties over het mee te nemen materiaal.

De te verzamelen buit kwam ook weer aan de orde. Het bestuur rekende erop dat alle resten van grotere vertebraten, bijzondere resten van Elasmobranchii en bijzondere mollusken bij het museum (RGM) zouden worden ingeleverd.

Vrijdag 1 oktober: op naar Brinkheurne, Winterswijk. Naar het bosje en het erf van de voor veel leden overbekende boerderij Stemerding.

We mochten het terrein van de gastvrije familie Hesselink weer als kampeerterrein gebruiken.

De meeste deelnemers kwamen laat aan en moesten hun tent opzetten terwijl het aardedonker was. Voor sommigen leverde dat zoveel problemen op, dat ze een paar keer opnieuw moesten beginnen vanwege merkwaardige bouwfouten. Later bleek ook dat een tent per ongeluk op het pad was neergezet. Ook de eigenaar daarvan kon weer opnieuw beginnen. Een andere deelnemer had het zich extra moeilijk gemaakt door alle tenthariggen en een van de tentpalen te vergeten. Maar zelfs die tent stond uiteindelijk ook overeind.

Maarten van den Bosch, die de leiding van het graafevenement op zich had genomen, voorzag alle deelnemers bij aankomst van een enveloppe. Hierin zaten enkele stencils met informatie over de lokatie van het gat, met geologische gegevens en met een beknopte gedragskode voor het afgraven van de schelpenberg.

Uit dit stencil bleek ook, dat 'slechts' iets meer dan veertig verzamelaars en niet minder dan dertig niet-verzamelaars aan de actie zouden deelnemen. Omdat dat aantal beneden de raming lag werden we al voorzichtig voorbereid op nakomende rekeningen.

Zaterdagmorgen 2 oktober stond het hele gezelschap om kwart voor negen klaar voor het vertrek naar het gat bij de watertoren in Winterswijk. Met W.T.K.G.-voorzitter Peter Buurman aan kop vertrok de stoet.

Na een korte rit, dwars door Winterswijk, bereikten we de plaats van handeling. Via een plank reden we een sloot over en kwamen we terecht in een weiland. Daar werden de auto's geparkeerd. Zeven, zakken (groot formaat), emmers, bakken, teilen en laarzen werden uit de auto's geladen; er werden regenbroeken en laarzen aangetrokken en toen konden we naar het gat.

En wat voor een gat! Het was maar liefst vijftien meter lang, vijf meter breed en zes meter diep! Aan weerszijden was een bronbemaling aangelegd. Hiervoor had Maarten van den Bosch aan twee kanten van het gat een rij handboringen gezet tot een diepte van vier à vijf meter. Deze gaten waren voorzien van plastic pijpen die onderling waren verbonden en tenslotte op een paar pompen waren aangesloten.

Deze bronbemaling was noodzakelijk vanwege de diepte van het gat. Zonder de bemaling zou het gat steeds instorten. Bovendien zou het fossiel materiaal meer schade ondervinden dan bij droge uitgraving.

Het fossielhoudende zand was met behulp van een graafmachine uit het gat gehaald en op een hoop naast het gat gelegd. Het niet fossielhoudende zand en de keileem, die de Laag van Miste afdekten, waren terug in het gat gegooid. De bijna gedempte kuil kon nu deels dienst doen als zeefplaats, omdat het gat na het staken van de bronbemaling vol liep met water.

De berg fossielhoudend zand naast het gat werd voor wat betreft de omvang geschat op honderd kubieke meter. Een snel rekensommetje leerde dat er voor iedere deelnemer dus ongeveer $2\frac{1}{2}$ kubieke meter beschikbaar was. Waarschijnlijk teveel om in twee dagen weggezeefd te krijgen.

Een kleine tien minuten na aankomst heerste er op het werkterrein al een grote bedrijvigheid. Zeef tafels werden opgesteld en motorpompen restart. Velen liepen te zeulen met grote of kleine zeven die meestal te vol waren. Grote, plastic, met water gevulde teilen dienden als zeefbassins. Het grote gat was namelijk maar aan één korte kant als zeefplaats bruikbaar. De andere zijden waren te stijf of blubberig. Op de bruikbare zijde stonden de zwogers twee rijen dik, schouder aan schouder te ploeteren en te spat-teren. Door deze opstelling werden de achterwerken van de eerste linie regelmatig met water en modder bespat en kregen de mensen van de tweede linie de nodige modder over hun hoofd als hun voorwerkers zich onverhoeds omdraaiden.

Het werd nog leuker als iemand zijn evenwicht dreigde te verliezen. Kopje onder of languit heb ik niemand zien gaan (wel bijna, nietwaar Jo), maar alles bij elkaar was het wel een enorm geklieder.

Na een paar uur ploeteren begonnen de eersten aan koffie te denken. En het bleef niet alleen bij denken. De een na de ander sloop van de grijs-groene naar de bruine drap.

Al dat vocht in en om je stimuleert natuurlijk de interne waterhuishouding behoorlijk. Wie schetste onze verbazing toen we op het terrein een heus toiletgebouw ontwaarden, kunstig in elkaar getimmerd door Maarten van den Bosch. Het gebouwtje was boven een groot gat opgetrokken en bevatte zelfs een spuitbus met citroengeur om de atmosfeer dragelijk te houden. Het was een fascinerend gezicht, al die zwoegende W.T.K.G.-ers tussen vijf stinkende en knetterende motorpompen.

Naarmate de dag vorderde nam het werktempo af en werd er met steeds kortere tussenpozen en pijnlijke gezichten naar de ruggen gegrepen.

Tegen vijven hielden de meesten het wel voor gezien. "Morgen verder" werd er gezocht terwijl de dikwijls te zware zakken fossielgruis naar de auto's werden gesleurd.

De hele dag hadden Winterswijkers in vrij grote aantallen de werkzaamheden gevolgd. Ze snapten niet of nauwelijks dat mensen dergelijke slavenarbeid vrijwillig verrichtten.

De tweede verzameldag verliep ongeveer gelijk, met dat verschil dat de meesten het toen niet zo lang vol hielden. Voordat de berg afgegraven was vonden de deelnemers hun auto's vol genoeg en vertrok iedereen naar huis. Ondanks de aangeboden gedragskode hebben niet alle deelnemers zich tijdens de twee dagen even korrekt gedragen. Met name het verzoek om niet over de berg te lopen werd letterlijk met voeten getreden.

Maar het meest vervelende was wel dat ook degenen die zich als niet-verzamelaar hadden opgegeven op een gegeven moment druk aan het werk waren en niet meer konden worden onderscheiden van de verzamelaars die braaf hun vijftig gulden hadden betaald. Zo kon het gebeuren dat groepjes van drie, die slechts voor één verzamelaar hadden betaald, anderen die wel stuk voor stuk hadden betaald, voor de voeten liepen. Je kunt je voorstellen dat die betalers extra ongelukkig zullen zijn als alleen zij een na-rekening krijgen.

Zo, en dan nu wat over de fossielen zelf. Het W.T.K.G.-gezepte, groot en veel dan is het altijd goed, werd maar ten dele waargemaakt. Er was wel veel, maar groot waren de fossielen zelden. Omdat de konservatietoestand van het materiaal wat te wensen overliet waren de meeste grote bivalven en gastropoden in pulp en bijna-pulp veranderd. De kleinere tot middelgrote fraktie zag er in eerste instantie beter uit maar ook deze bleek thuis, na droging, wat tegen te vallen. Het materiaal lijkt, over het geheel genomen, nogal wat ontkalkt.

De otolieten zagen er prima uit. Ze waren bovendien ruim aanwezig. De haaietandenliefhebbers moesten wat beter hun best doen om tot een redelijk monster te kunnen komen. Maar dat hadden ze er wel voor over.

Dit verslag wordt afgesloten met een gedeelte van de tekst uit het exkursiestencil van Maarten van den Bosch. Verder vindt u als bijlage bij deze Afzettingen een vel met standaardetiketten voor het materiaal van deze graafactie. Arie W. Janssen heeft deze etiketten speciaal voor de W.T.K.G.-leden samengesteld. Rest mij Maarten van den Bosch een compliment te maken voor de voortreffelijke technische voorbereiding en begeleiding van deze graafactie.

Lenard Vaessen